

**Ettevõtlus- ja
karjääriõppe
ainekava
„Ettevõtlikuna
töömaailma“**

Sisukord

Õppesisu ja õpitulemused III kooliastmes.....	3
8. klass	3

Ettevõtlus- ja karjääriõppe ainekava

Õppeaine	Nädalatunde klassiti												
	1. kl	2. kl	3. kl	I kokku	4. kl	5. kl	6. kl	II kokku	7. kl	8. kl	9. kl	III kokku	KOKKU
Karjääriõpetus										1		1	1

Õppesisu ja õpitulemused III kooliastmes

8. klass

Õpitulemused:

Valikõppeainega „Ettevõtlikuna töömaailma“ taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane

- 1) on loov, püstitab eesmärged, vastutab oma ideede elluviimise eest ning rakendab meeskonnatöö võtteid;
- 2) saab aru ettevõtluse tähtsusest igapäevaelus ja ühiskonnas, on positiivse hoiakuga ettevõtluse suhtes;
- 3) arendab enda võimeid ja oskusi, tegutseb ettevõtliku, väärtust loova kodanikuna;
- 4) mõistab hariduse, oskuste ja kogemuste tähtsust konkureerimiseks tööturul;
- 5) teeb eesmärgipäraseid ja teadlikke valikuid raha kasutamisel, tegutseb säästliku ja keskkonnateadliku tarbijana.

Õppesisu

I Ettevõtluskeskkond ja ettevõtlikkuse kujundamine (10 tundi)

Ettevõtlikkus ja väärtust loov mõtlemine. Ettevõtlus, ettevõtte toimimine, ettevõtluskeskkond, ressursside nappus ja jätkusuutlik kasutus, eraomand, konkurents, ettevõtluse võimalused ja riskid, äriidee ja ärimudel, kasumi motiveeriv roll. Turundus, tarbija vajadused ja tootmise eesmärgid, omahind ja turuhinna kujunemine. Ettevõtja ootused ettevõtte töötajale ja meeskonnatöö tähtsus (ülesanded, vastutus, koostöö, tööjaotus, aja planeerimine). Ettevõtluse väärtust loov roll ühiskonna toimimisel. Kohalik ettevõtlus. Ärietika.

Põhimõisted: Eraomand, toimetulek, ettevõtlikkus, ettevõtluskeskkond, ettevõtlus, äriidee, ärimudel, FIE, osaühing, aktsiaselts, tööjaotus, omahind, turuhind, kasum, kahjum, turundus, konkurents, ärietika ja väärtusloome, vastutustundlik ja jätkusuutlik majandus.

II Võimalused töömaailmas (10 tundi)

Võimalused töömaailmas; elukutsed ja ametid kodukoha ettevõtetes, enda vajadused, soovid ja võimalused elukutsevalikul ja tööturul. Nõuded haridusele ja pädevusele töökohal, oskuste ja kogemuste tähtsus. Töökoha taotluse ja elulookirjelduse koostamine (enda andmetega või legendi põhjal, konkreetse töökuulutuse alusel), elukutsed ja ametid täna ja tulevikus, elukestev õpe ja areng (mida tahaksin elus ära teha, proovida, kogeda, õppida, millised takistused võivad

ette tulla ja kuidas neid ületada). Erinevad lepingulised koostöövormid nõuded alaealiste töötamisele. Erinevad karjäärinõustamise teenused. Tööturg Eestis ja Euroopa Liidus. **Põhimõisted:** Elukutse ja amet, tööturg, töötaja ja tööandja, õpitee ja karjäär, elukestev areng, töökohataotlus ja CV, tööleping, karjäärinõustamise teenused.

III Rahatarkus ehk finantskirjaoskus (10 tundi)

Tulud ja kulud. Töötasu tuluallikana. Bruto- ja netopalk, tööjõumaksud ja maksed. Soovid, vajadused, kulude ja tulude planeerimine, eelarve. Isiklike ressursside piiratus. Tulu suurendamise võimalused ja valik. Pikaajaline planeerimine ja liitintressi jõud. Teadlik ja keskkonda säästev tarbimine. Finantsteenuste eesmärgipärane ja kaalutletud kasutamine.

Põhimõisted: Bruto- ja netopalk, maksud ja maksed, eelarve, finantsteenused, hoius, laen, liht- ja liitintress, säästmine, investeerimine, pikaajaline planeerimine.

Õppetegevus

Valikõppeainet käsitletakse igapäevaeluga seostatult. Kaks kolmandikku valikõppeaine mahust käsitleb ettevõtlusega ja finantstarkusega seotud praktilisi tegevusi, loovust ning kriitilise mõtlemise oskusi arendavate ülesannete lahendamist. Praktilised tööd on konkreetse üksikteema või materjali kohta. Iseseisvateks tegevusteks on näiteks kodused ülesanded, klassitööd ja arvutitööd.

Õppes on olulisel kohal aktiivõppemeetodid nagu arutelud, juhtumianalüüsid, rollimängud, projektid ja õppekäigud. Vabatahtlik tegevus kodukohas, kohalike ettevõtete ja asutuste külastused, töövarjuks olemine, kohtumised erialaspetsialistide ettevõtjate ja ettevõtlike lapsevanematega toetavad töömaailma mõistmist ja tekitavad huvi erinevate elukutsete ja ametite vastu.

Õpilase teabe ja tehnoloogia kasutamise oskuse arendamiseks kasutatakse õppes tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi, (ettevõtete, omavalitsus- ja riigiasutuste kodulehed, õigusaktid internetis, ettevõtjaportaali, interaktiivsed ettevõtlus- ja karjäärimängud, väärtusmängud jne).

Teema 1 – Ettevõtluskeskkond ja ettevõtlikkuse kujundamine

Hindamiskriteeriumid

Õpilane:

- 1) kirjeldab juhendi alusel ettevõtte toimimist ja panust väärtusloomesse;
- 2) kavandab grupitööna lihtsa turundusstrateegia, hindab vajalikke ressursse ja tarbija vajadusi;
- 3) koostab grupitööna lihtsa ärimudeli;
- 4) analüüsib enda tegutsemist rühmas ja hindab enda ja rühmakaaslaste koostööd.

Võimalusi praktilisteks töödeks ja IKT rakendamiseks

1. Mõistekaardi või skeemi koostamine majandusringluse kohta.
2. Äriidee väljatöötamine rühmas ajurünnaku meetodil.
3. Õppekäik kodukoha ettevõttesse ja külastuse põhjal ettevõtte analüüs rühmas.
4. Esitluse koostamine ettevõtte kohta (video- või fotoreportaaz, slaidiesitus ettevõttest rühmatööna).
5. Ühe ameti kirjeldamine, selleks vajalike teadmiste, oskuste ja tööülesannete iseloomustus ettevõtte külastuse või töökuulutuse põhjal.

6. Külastatud ettevõtte turunduse analüüs või oma äriidee turundus (näiteks turu-uuring, turundusplaan, sotsiaalmeedia kasutamine, reklaami vm turundusvõtte koostamine)
7. Erinevate õpi- ja karjäärirtee stsenaariumite analüüs.

Õppetegevus ja metoodilised soovitused

- Antakse ülevaade ettevõtluse põhimõistetest.
- Majandusringluse simulatsioon ressursside ja kaupade ringluse kohta majapidamiste ja ettevõtete vahel.
- Kohaliku ettevõtluskeskkonna kirjeldamine ühe ettevõtte näitel (asukoht, looduslikud eeldused, ressursid, tööjõud, tarbijad).
- Meeskondade moodustamine äriidee väljatöötamiseks.
- Ajurünnak äriidee leidmiseks. ärimudeli koostamine, võimalusel idee teostamine minifirmas või loovtööna.
- Turunduse ja tarbimise teema käsitlemisel siduda turundusplaani või reklaami koostamine kohaliku ettevõtte või õpilaste äriideega.
- Soovitav on korraldada õpilaste kohtumine kohaliku ettevõtjaga ja külalislektori loeng mõnel ainekava teemal.
- Õppekäigud ettevõttesse oma kodukohas või maakonnas. Soovitav on selleks koostada õpilastele õppekäigu tööleht lähtuvalt hindamisülesande küsimustest.
- Kõigi teemade omandamiseks rühmas ja õpilaste endi äriidee teostamiseks põhikooli loovtööna on soovitav rakendada JA Eesti minifirma programmi.
- Õpilaste omaalgatusena mõne kohaliku probleemi meeskondlik lahendamine (sh. ka projektipõhiselt või loovtööna)

Lõimingu võimalused

Matemaatika: tabeli, diagrammi lugemine, tulu ja kulu, omahinna ja turuhinna arvutamine; **füüsika:** füüsikateadmiste rakendamine äriidee väljatöötamisel; **eesti keel:** funktsionaalne lugemine; ajalehe info analüüs, arutlusoskuse kujundamine, reklaamtekstid; **võõrkeel:** sõnavara täienemine mitmesuguste infoallikatega töötamisel; **inimeseõpetus:** enda võimete, oskuste ja ettevõtlikkuse hindamine, ametile või ettevõtjale vajalike isikuomaduste analüüs; **muusika:** muusikatööstus, loovisikute ettevõtlus ja muusika tarbimise reeglid internetis; **ühiskonnaõpetus:** majandusringlus ja turgude toimimine, ettevõtluse põhimõisted, sotsiaalmeedia; **geograafia:** tehnoloogiate ja seiresüsteemide rakendamine ettevõtluses ja erinevates ametites, ressursside ammendumise probleem ja säästev kasutamine, loodusolude mõju inimtegevusele ja vastupidi; **tehnoloogiaõpetus:** materjalijääkide sorteerimine ja taaskasutus, enda valmistatud toote turundus ja müük koolilaadal.

Teema 2 – Võimalused töömaailmas

Hindamiskriteeriumid

Õpilane:

- 1) analüüsib iseenda tugevaid ja nõrku külgi vastavalt soovitud ametile ja tööturu võimalustele ning lähtudes ettevõtluskeskkonnast;
- 2) koostab juhendamisel karjääri plaani lähtudes iseenda soovidest, eeldustest ja oskustest;
- 3) koostab ja vormistab elulookirjelduse ja töökohataotluse.

Võimalusi praktilisteks töödeks ja IKT rakendamiseks

- Eesmärgi seadmine ning võimaluste analüüs eesmärgini jõudmiseks (võimalused, takistused, edasiviivad tegurid jne)
- Õpilased hindavad oma võimeid, soove, oskusi ja ettevõtlikkust osalemiseks tööturul, kasutades mitmesuguseid küsimustikke ja materjale.
- Töökuulutuse analüüsimine.
- Töökohataotluse ja elulookirjelduse vormistamine arvutis.
- Hindamisülesannete „Mina ettevõtliku töötajana“ / „Minu elu ettevõtjana“ vormistamine arvutitööna ja „Geeniused töö- ja ettevõtlusmaailmas“ praktiline teostus.

Õppetegevus ja metoodilised soovitused

- Töömaailmaga tutvumine on soovitatav siduda näiteks vanemate tööga või kohaliku ettevõtte külastusega sealsete ametite ja tööülesannete analüüsi kaudu. Õpilased võivad koostada ettevõtte reklaami või töökuulutuse mõne sealse ametikoha jaoks.
- Ametite ja elukutsete kirjeldamisel on soovitatav rakendada rühmatööd ja suunata õpilasi arutlema loovuse ja innovaatilise mõtlemise tähtsuse üle, samuti tööjõu oskuste ja teadmiste vajalikkuse üle uute tehnoloogiate ja seadmete kasutamiseks, aga ka pöörama tähelepanu hariduse ja oskuste seostele tootlikkuse, toodangu kvaliteedi ja töötasuga. Soovitatav on tutvustada Eesti tööturu olukorda ja töötamise tulevikutrende Kutsekoja OSKA uuringute põhjal. Rühmatöö kaudu väärtustada tulevikuametites vajalikku meeskonnatööd, suunata õpilasi koostööle ja arvestama kaaslaste arvamustega, võtma liidri rolli ja vastutust ülesannete täitmisel rühmas. Selleks võib algselt klassis või koolis projekti, kus meeskond tegutseb ühiselt alates ideest kuni elluviimiseni, jaotab rollid ja ülesanded, sh otsib rahastusvõimalused.
- Töö taotlemise teema käsitlemisel pöörata tähelepanu alaealiste töötamise piirangutele ning töötaja ja tööandja õigustele ja kohustustele. Töökohataotluse koostamisel võib pöörata tähelepanu ka motivatsiooni ja töösoovi põhjendamisele.
- Võimalusel kaasata töömaailma teemade käsitlemiseks karjäärispetsialist või töötukassa esindaja, kutsuda tundi mõni ettevõtja.
- JA Eesti minifirma programmi rakendamisel saab jagada õpilastele vajalikud rollid ja vastutuse äriidee teostamiseks minifirmas.
- Foorumteatri meetod tööandja ja töövõtja kokkulepete teemal (näiteks suvel töötamise kohta).
- CV Keskuse või Europassi rakenduse kasutamine CV koostamiseks.

Lõimingu võimalused

Eesti keel ja kirjandus: õigusakti ja töökuulutuse funktsionaalne lugemine; arutlusoskuse kujundamine; töökohataotluse ja lühieluloo (CV) vormistamine; **inimeseõpetus:** oma võimete ja meeskonnatöö oskuste analüüs, enesehinnangu kujundamine, isikliku karjääriplaani koostamine; **informaatika:** karjääriplaani vormistamine arvutis, andmete otsimine internetiallikatest; **füüsika:** tehnoloogiateadmiste olulisus erinevates ametites; **tehnoloogiaõpetus:** uute tehnoloogiatega tutvumine, teadmiste ja oskuste kasutamine tööprotsessis, õppetegevuste seostamine elukutsetega.

Teema 3 – Rahatarkus ehk finantskirjaoskus

Hindamiskriteeriumid

Õpilane:

- 1) koostab isikliku, perekonna või ettevõtte eelarve valitud perioodiks;
- 2) analüüsib ette antud olukorra kirjelduse põhjal eesmärgipärast rahakasutust;
- 3) võrdleb erinevaid võimalusi konkreetse eseme soetamiseks (sülearvuti/telefoni);
- 4) pakub välja lahendusi keskkonnasäästlikuks tarbimiseks heaoluühiskonnas.

Võimalusi praktilisteks töödeks ja IKT rakendamiseks

- Isiklike tulude ja kulude jälgimine nädala / kuu jooksul, selle põhjal eelarve koostamine ja järgimine.
- Tulu maksustamise põhimõtete ja määradega tutvumine maksu- ja tolliameti veebilehel, palgakalkulaatori abil palga analüüsimine (neto- ja brutopalk, palgafond, tööjõumaksud).
- Erinevate finantslahenduste võrdlemine konkreetse toote (näiteks sülearvuti) ostuks (sh ise raha kogumine, kiirlaen, järelmaks, väikelaen, laen vanematelt).
- Hinnavõrdlus sarnaste igapäevaste kaupade kohta kahes kaupluses või eposes ning tarbijat mõjutavate müügivõtete tuvastamine poodides.
- Rahalise eesmärgi planeerimine: võimalused säästmiseks ja lisatulu teenimiseks, eesmärgi täitumine, seda takistavad ja toetavad tegurid.
- Intressimäär ja intress, lihtintressi arvutus praktikas, liitintressi mõiste ja mõju selgitamine.

Õppetegevus ja metoodilised soovitused

- Tulude ja kulude käsitlemist on soovitatav esmalt seostada majandusringlusega, tuues välja töö ja tasu seosed üksikisikute, majapidamiste ja ettevõtete vahel ning valitsuse rolli maksude kehtestamisel ja maksutulu ümberjaotamisel.
- Bruto- ja netopalga ning tööjõumaksud käsitlemisel tuua välja, milliseid makse ja makseid tasuvad töötaja ja tööandja ning miks need on valitsuse poolt kehtestatud. Soovitatav on selgitada tulumaksu, sotsiaalmaksu, töötuskindlustusmaksu, pensionikindlustusmaksu.
- Praktilist tulude ja kulude arvestamise ja eelarve koostamise ülesannet on soovitatav alustada soovide ja vajaduste selgitamisest, pöörata lisaks isiklikule eelarvele tähelepanu ka sissetulekute säästlikule kasutamisele ja eelarve järgimise vajadusele peres pikemaajaliste eesmärkide saavutamiseks.
- Säästmise, hoiustamise, laenamise ja investeerimise mõistete selgitamisel on soovitatav õpilastel võrrelda erinevate pankade teenuseid ja selgitada säästmise kui tulevikku suunatud tarbimise ja keskkonnahoiu võimalust, arvutada laenuintressi laenu raha hinnast ning liitintressist ja selle mõju pikaajalisel hoiustamisel ja investeerimisel. Võimalusel kutsuda teemat selgitama finantsasutuse esindaja, investor.
- Teadliku ja keskkonda säästva tarbimise teemat selgitades pöörata tähelepanu nii tarbija vajadustele kui ka ettevõtja (müüja) tegevuse motiividele tarbija vajaduste rahuldamisel ning selgitada, kuidas kujuneb turuhind. Teadliku ja keskkonda säästva tarbija kujundamiseks suunata õpilasi arutlema toodete valmistamise protsessi, vajalike ressursside otstarbeka kasutamise ja pakendite vajalikkuse ning taaskasutuse üle.
- JA minifirma programmi rakendamisel saab arukat rahakasutust ning säästlikku tootmist ja tarbimist kujundada minifirmas materjali taaskasutuse, omahinna kujundamise ja tarbijateadlikkuse arvestamise kaudu.

Lõimingu võimalused

Eesti keel ja kirjandus: finantsalaste terminite selgitamine ja kasutamine klassiaruteludes, kirjandustegelaste finantsalase ja tarbijakäitumise analüüs ning hinnang; **matemaatika:** hinnakalkulatsioon, palkade arvutamine, intressi, intressimäära ja maksude protsentarvutus; **ühiskonnaõpetus:** valitsuste ja maksude roll ühiskonnas, tulude ümberjaotamine; **inimeseõpetus:** pangateenuste kasutamine, isiklik ja pere eelarve, soovid ja vajadused, ressursside säästval kasutusel põhineva ärimudeli koostamine; **füüsika:** elektrienergia maksumus ja turuhind, erinevad hinnapaketid eraisikutele ja suurfirmadele, säästev energiakasutus ja jätkusuutlik tootmine; **geograafia:** ressursside säästva kasutamise ja loodusvarade tähtsus majandusringluses, nende ammendumise probleem, majanduse spetsialiseerumise kasulikkus tarbijale ja ettevõtluks, kodumaise kauba eelised, teenuste liigid (transpordi, turismi, meedia jne) nende rahvusvahelises ja tähtsus tarbijale, omahinna ja müügihinna kujunemine arvestades ressursside kättesaadavust, loodusolusid, konkurentsi ja turu suurust; **muusikaõpetus:** õigused ja kohustused muusika tarbijana, CDplaadi ja kontserdi omahinna ja piletihinna kujunemine, autori õigused ja tulu loomingu eest; **tehnoloogiaõpetus:** materjalide säästlik kasutus, tootmiskulude mõju toote lõpphinnale.

Võimalikud õppekäigud ja lõimingut toetavad tegevused

- *Ettevõtte külastus– õppekäik Kuressaare ühte ettevõttesse;*
- *Töötukassast inimesed individuaal ja grupinõustamist tegemas – lõiming inimese, ühiskonna, ettevõtlus õpetus*
- *Erinevate Saaremaa koolide tutvustused, Kärla koolis kohapeal*
- *Õppevarjud erinevates koolides, ametikoolis oskustepäev lõiming eesti keele, matemaatika, füüsika, inglise keele, loodusainete, ühiskonnaõpetusega*

Digipädevused

Teabe haldamine: Õpilane varieerib eesmärgist lähtuvalt teabeotsingul erinevaid teabeotsingumeetodeid, kasutades vajaduse korral alternatiivseid otsinguvõtteid, ning põhjendab valitud teabeotsingumeetodi paremust

Suhtlemine digikeskkondades: Õpilane: 1) liitub etteantud digitaalse suhtluskeskkonnaga, täidab kasutajaprofiili ja osaleb aktiivselt arutelus; 2) valib sobiva suhtlusformaadi, - vahendi ja -viisi lähtuvalt oma eesmärgist ning suhtluskeskkonnast; 3) haldab, kustutab, kopeerib ja arhiveerib eesmärgist lähtuvalt eri tüüpi sõnumeid ning arutelusid.

Sisuloome: Õpilane: 1) kasutab arvutit loovtööd tehes, sh andmeid kogudes, töödeldes ja analüüsides ning tulemusi esitades; 2) valib andmete kogumiseks, töötlemiseks ning uurimistulemuste esitamiseks sobiva tarkvara; 3) loob oma õpitulemuste esitlemiseks digitaalseid õpimappe.

Turvalisus: Õpilane: 1) kasutab digitehnoloogiat eesmärgipäraselt ja riske arvestades; 2) rakendab turvameetmeid, kui seade on ohus (nt nakatunud viirusega, sattunud vette).

Õpilane eristab digikeskkondade turvasemeid (nt http vs. https, turvasertifikaadid) ning arvestab neid erinevaid veebikeskkondi kasutades.

Õpilane analüüsib tehnoloogia mõju igapäevaelule ja keskkonnale, otsides tasakaalu digikeskkonna ja füüsilise keskkonna kasutamise vahel.

Probleemi lahendus: Õpilane: 1) leiab teavet ning abi tehniliste probleemide lahendamiseks ja veaotsinguks etteantud allikaid kasutades; 2) leiab alternatiivseid võimalusi probleemide lahendamiseks. 3) kasutab sihipäraselt ja loovalt digitehnoloogia võimalusi elulisi probleeme lahendades ning oma õppimist tõhustades; 4) kirjeldab tehnoloogia toimimist ja arengusuundi erinevates eluvaldkondades. 5) kasutab digivahendeid probleemide lahendamiseks ning algatab koostööd uuenduslike lahenduste väljatöötamiseks; 6) rakendab digitehnoloogia võimalusi eneseväljenduses ja teadmiste loomises. 7) analüüsib oma eesmärkide saavutamiseks vajalikke digipädevusi; 8) selgitab välja puudujäägid oma digipädevuses ja kavandab vajalikud tegevused nende kõrvaldamiseks.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse Kärla Põhikooli hindamisjuhendist. Hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust, üldpädevuste saavutatust suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega.

Õpilastele tutvustatakse poolaastate alguses, mida, millal ja mille alusel hinnatakse.

Hinnatakse:

- 1) praktilisi töid: CV koostamine; ettevõtte külastuse ja töövarjupäeva konspekt või kokkuvõte, eneseanalüüs, jms;
- 2) praktilise tegevuse mõtestamise oskust;
- 3) oskust asjakohast infot otsida ja analüüsida;
- 4) loominguilisust ja ratsionaalsust;
- 5) teadlikkust peamistest karjääriotsust mõjutavatest teguritest;
- 6) õppekavas ettenähtud õpitulemuste saavutamist, mida õpilane tõendab arutelude, rühmatööde, õpimapi esitlemise jt tegevuste käigus.